

Miksi ennusteet eroavat?*

PEKKA SAURAMO

Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen (TTT) tekemät ennusteet ovat poikenneet laman aikana muista ennusteista yhdessä keskeisessä suhteessa: ne ovat olleet kaikkein synkimpiä, jos synkkyyttä mitataan kokonaistuotannon ja työttömyyden avulla. Ennustetut kokonaistuotannon supistumisluvut ovat olleet kaikkein suurimpia. Olemme myös ennustaneet laman jatkuvan muissa ennusteissa arvioitua pidempään. Tällaiseen kokonaistuotannon kehityksenusteeseen on luonnollisesti liittynyt myös kaikkein synkin työttömyysaste (*Taulukko*).

Toteutunut kehitys on kuitenkin ollut vielä TTT:nkin ennustamaa synkempi. Kokonaistuotanto on supistunut ennustamaamme enemmän ja pidempään. Siksi myös työllisyystilanne on pahentunut jonkin verran arvioimaamme nopeammin. Laman aikana julkaistuista ennusteista TTT:n ennusteet ovat sisältäneet kaikkein voimakkaimman kotimaisen kysynnän supistumisen. Supistuminen on kuitenkin ollut vielä jonkin verran ennustamaamme jyrkempää. Tämä onkin keskeisin syy kokonaistuotannon kehityksestä tekemäämme ennustevirheeseen.

* Perustuu alustukseen Taloustieteellisen Seuran ja Kansantaloudellisen aikakauskirjan 11.8. 1993 järjestämässä teemailtapäivässä "Suomen makrotalouden ongelmat".

Laman aikana suhdanne-ennusteet ovat poikenneet enemmän kuin aikaisemmin. (PTT:n ja TTT:n ennusteet edustavat ääripäitä, joiden väliin myös muiden kuin kolmen tutkimuslaitoksen tekemät ennusteet ovat sijoittuneet. Synkkyydessään TTT:n ennusteet ovat kuuluneet omaan luokkaansa). Koska taloudelliseen kehitykseen on liittynyt laman aikana poikkeuksellisen paljon epävarmuutta, tämä on ehkä luonnollistakin. Erojen syistä voidaan kuitenkin sanoa enemmänkin.

On ilmeistä, etteivät erot johdu erilaisista ennustemenetelmistä. Eroja tuskin voidaan selittää myöskään sillä, että ennustajilla on käytettävissään erilaista informaatiota. Tiettyinä ajankohtana ennustajilla on käytettävissään suunnilleen sama informaatio. Eroja kuitenkin syntyy, koska ennusteita tehdään eri aikoina. Esimerkiksi jonkin vuoden keväällä tehtyjä ennusteita ei ole tehty täsmälleen samaan aikaan kevästä. Tällä on merkitystä. Viimeaikaisten erojen selittämisessä tukeutuminen tähän tekijään vie kuitenkin harhapolulle. Esimerkiksi TTT:n keväällä 1992 tekemä ennuste oli vuoden 1993 suhdannekehityksen osalta synkempi kuin ETLA:n ja PTT:n viime vuoden syksyllä tekemät ennusteet.

Kun ennusteita on vertailtu tiedotusvälineissä, syitä eroihin onkin etsitty aivan muualta kuin erilaisista ennustemenetelmistä tai erilai-

sesta informaatiosta. Vertailussa otetaan erittäin usein lähtökohdaksi se, että ennustelaitosten taustat ovat erilaisia. Koska laitosten katsotaan edustavan erilaisia intressejä, on ymmärrettävää, että niiden ennusteetkin ovat väistämättä erilaisia. Niitä pidetään tarkoitushakuisina.

TTT:n tapauksessa ennusteiden synkkyyttä on selitetty juuri niiden tarkoitushakuisuudella. Ennustamalla taloudellinen kehitys mahdollisimman huonoksi päästään arvostelemaan porvallista hallitusta. Vastaavasti toiseen ääripäähän kuuluvat PTT:n ennusteet on voitu selittää laitoksen kytkennällä päähallituspuolueeseen. Siten erojen selittäminen tarkoitushakuisuudella saattaa olla laman aikana ilmestyneiden ennusteiden perusteella ymmärrettävää. Se antaa kuitenkin täysin virheellisen kuvan tutkimuslaitosten tehtävistä.

Jos tutkimuslaitosten ennusteet olisivat tarkoitushakuisia, tutkimuslaitos-sana ei olisi oikea kuvaamaan niiden toimintaa. Tutkimuslaitoksen tavoitteena on tehdä mahdollisimman hyviä ennusteita. On myös vaikeata kuvitella, että tutkimuslaitosten taustayhteisöjä hyödyttäisivät juuri tarkoitushakuiset ennusteet. Niitäkin täytyy kiinnostaa mahdollisimman oikea käsitys Suomen taloudellisesta kehityksestä lähitulevaisuudessa.

Siksi syitä ennusteiden eroavaisuudelle täytyy etsiä muualta kuin tarkoitushakuisuudesta. Viime kädessä erot ennusteissa johtuvat siitä, että tutkimuslaitoksilla on ollut erilaiset lamanäkemykset. Niillä on ollut - ja on - erilai-

nen käsitys taloudelliseen kehitykseen vaikuttavien eri tekijöiden tärkeysjärjestyksestä. TTT:n ennusteet ovat perustuneet laman aikana arvioon, että kotitalouksien ja yritysten velkaongelma hallitsee talodellista kehitystä. Tämä yhdistyneenä deflaatioon tekee nykyisestä lamasta ainutkertaisen (Sauramo 1991).

Ennusteet, joissa korostetaan kotitalouksien ja yritysten velkaongelmaa, ovat väistämättä tietynlaisia: Koska velkaongelman purkaminen vie aikaa, lama on tavallisia suhdannetaantumia selvästi pidempi. Lamaa ylläpitää alhainen kotimainen kysyntä, johon liittyy yksityisen kulutuksen ja yksityisten investointien voimakas supistuminen.

Se, että TTT:n ennusteet ovat olleet kaikkein synkimpiä, johtuu viime kädessä siitä, että niitä tehtäessä velka-deflaatio-ongelmaa on painotettu enemmän kuin muissa ennusteissa.

Laman pidentyessä eri tekijöiden tärkeysjärjestykseen paneminen on kuitenkin ollut erittäin vaikeata, koska talouden kehitys on ollut poikkeuksellisen kaksijakoista. Vientiteollisuudessa ja sitä tukevilla aloilla käänne parempaan on jo tapahtunut. Sitä vastoin kotimaisesta kysynnästä riippuva osa taloutta on edelleen erittäin syvässä lamassa.

Mikäli ennusteet perustetaan perinteiseen devalvaatiosyklin mukaiseen vientijohteiseen suhdannekuvaan, niin niissä talous kokonaisuudessaan kääntyy nousuun suhteellisen nopeasti devalvaation ja viennin elpymisen jälkeen. Onkin houkuttelevaa väittää (ja siksi väitäkin), että useimmissa laman aikana tehdyissä

Taulukko. ETLAn, PTT:n ja TTT:n keväällä 1992 ja 1993 julkaisemat tuotanto- ja työttömyysaste-ennusteet

	Kevät 1992				Kevät 1993			
	1992		1993		1993		1994	
	bkt, %	u, %	bkt, %	u, %	bkt, %	u, %	bkt, %	u, %
ETLA	-1.5	11.5	3.0	11.0	-1.0	17.5	1.0	17.5
PTT	0.0	10.5	3.5	10.0	0.5	17.0	3.0	17.0
TTT	-2.5	12.8	0.0	14.2	-2.0	18.5	0.0	20.5

Lähteet: ETLA, Suhdanne 1992/1, 1993/1, PTT, Katsaus 1/1992, 1/1993, TTT, Katsaus 2/1992 ja 2/1993.

ennusteissa on pitäyditty liiaksi devalvaatio-
syykliin mukaiseen suhdannekuvaan (*Tau-
lukko*).

Laman ainutkertaisuus onkin näkynyt suh-
danne-ennusteissa erityisesti siten, että laman
kesto on arvioitu liian lyhyeksi. Suhdanne-
ennusteiden tekijöitä luonnehditaan usein kon-
servatiiveiksi, koska he aliarvioivat suhdanne-
vaihteluiden voimakkuutta. Sen lisäksi he ereh-
tyvät suhdannekäänteiden ennustamisessa en-
nustamalla käänteen tapahtuvan myöhemmin
kuin se todellisuudessa tapahtuu. Suomalaiset
ennustajat ovat varmaankin olleet konservatiiv-
isia siinä mielessä, että suhdannevaihteluiden
voimakkuus on aliarvioitu.

Konservatiivisuus ei kuitenkaan ole ilmen-
nyt siten, että käänteiden ennustamisessa olisi
järjestelmällisesti myöhästytty. Nykyinen lama
tarjoaa tästä hyvän esimerkin. Seuraava nousu-
suhdanne ei voi tulla ainakaan useimpien
ennusteiden perusteella yllätään. Myös 1970-
luvun taantumien pituus ennustettiin liian ly-

hyeksi.

Erot laman aikana tehdyissä ennusteissa
ovat vaikuttaneet myös talouspoliittiseen kes-
kusteluun. Ne ovat olleet yksi syy näkemysel-
roihin. TTT:n talouspoliittisissa suosituksissa
on painotettu kotimaista kysyntää tukevan el-
vytyspolitiikan tarpeellisuutta (TTT Katsaus
2/1992, TTT Katsaus 2/1993). Tällainen suositu-
s on suora seuraus edellä kuvaamastani
TTT:n lama- ja suhdannenäkemyksestä. On
myös ymmärrettävää, että laman nopean loppu-
misen sisältävät ennusteet johtavat toisenlaisiin
talouspoliittisiin suosituksiin (esim. PTT Kat-
saus 1/1992).

Talouspoliittisissa mielipide-eroissa on
kysymys paljon muustakin kuin eroista suhdan-
nenäkemyksissä. Laman pitkittyessä erot suh-
danne-ennusteissa ja myös lamanäkemyksissä
ovat jonkin verran pienentyneet. Tämän ei
kuitenkaan tarvitse välttämättä merkitä sitä, että
talouspoliittiset suositukset alkaisivat lähentyä.
Niinkin tietysti voi käydä.